

УДК 316.614.034

НЕЧИТАЙЛО А.А., аспірантка відділу інформаційної безпеки та розвитку інформаційного суспільства НІСД

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ГЛОБАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. У статті розкрито сутність і зміст процесу кіберсоціалізації, проаналізовано процес соціалізації людини в інформаційному просторі. На основі аналізу основних тенденцій розбудови глобального інформаційного суспільства досліджено роль соціальних мереж у патріотичному вихованні молоді.

Ключові слова: глобальне інформаційне суспільство, Інтернет, Інтернет-середовище, кіберсоціалізація, кіберпростір, патріотизм, патріотичне виховання, соціальні мережі.

Аннотация. В статье раскрыта сущность и содержание процесса киберсоциализации, проанализирован процесс социализации человека в информационном пространстве. На основе анализа основных тенденций развития глобального информационного общества исследована роль социальных сетей в патриотическом воспитании молодежи.

Ключевые слова: глобальное информационное общество, Интернет, Интернет-среда, киберсоциализация, киберпространство, патриотизм, патриотическое воспитание, социальные сети.

Summary. The essence and the content of the cybersocialization process disclosed in the article. The process of human socialization in the information space is analyzed. Based on the analysis of the main trends of the development of the Global Information Society the role of social networks in the patriotic education of youth is analyzed.

Keywords: Global Information Society, Internet, Internet environment, cybersocialization, cyberspace, patriotism, patriotic education, social networks.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси ХХІ століття актуалізували питання націєтворення, формування національної ідентичності, національної пам'яті та патріотичного виховання молоді у контексті широкомасштабних, революційних за своїм змістом впливів глобального інформаційного суспільства, які ставлять під сумнів традиційні домодерні та модерні підходи до розуміння національних потреб, інтересів.

В епоху формування інформаційного суспільства Інтернет, зокрема соціальні мережі, стали одним з найбільш впливових засобів впровадження політики пам'яті та патріотичного виховання молоді. Інтернет стає потужним агентом соціалізації людини. Молодь ХХІ століття – це нова формація, майбутній потенціал країни, її громадяни-патріоти. Саме молодь є найдинамічнішою соціальною групою в інформаційному суспільстві.

Дослідженню проблем кіберсоціалізації присвятили свої праці такі науковці як С.В. Бондаренко, Л.Й. Гуменюк, Ю.А. Данько, О.О. Козаченко, О.З. Кудашкіна, М.А. Ожеван, В.А. Плешаков, Е.Я. Прохоренко, Н.Е. Сергієнко та ін.

Окремий дослідницький інтерес становлять особливості вивчення націєтворчих можливостей соціальних медіа, про які йдеться у праці Еллен Руттен (Університет Бергена, Норвегія) “Цифрові війни: Цифрові діаспори і мови пам'яті” [1].

Зокрема потребує спеціальних досліджень тема розвитку соціальних медіа як інструменту патріотичного виховання молоді, адже її представники можуть бути просьюмерами, які не тільки споживають, а й виробляють медіа продукт, не являючись професійними журналістами [2, с. 371].

Багато питань, пов'язаних з осмисленням нової ролі соціальних мереж в епоху глобального інформаційного суспільства, потребують подальшого дослідження. Йдеться, зокрема про націєтворчі можливості соціальних медіа, формування електронної (віртуальної) української нації та Цифрової діаспори.

Метою статті є аналіз процесу соціалізації людини в сучасному інформаційному просторі, з'ясування інформаційного впливу на процеси націєтворення, формування національної ідентичності та національної пам'яті. Одне з основних завдань дослідження полягає у визначенні ролі соціальних мереж у патріотичному вихованні молоді.

Виклад основного матеріалу. В умовах глобального інформаційного суспільства Інтернет є специфічним фактором соціалізації та чинником особливого виду соціалізації – кіберсоціалізації [3, с. 124].

Кіберсоціалізація людини – соціалізація особистості в кіберпросторі – процес змін структури самосвідомості особистості, що відбувається під впливом і в результаті використання нею сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій в контексті життєдіяльності. Кіберсоціалізація людини особливо яскраво відбувається в кіберпросторі віртуального соціалізуючого Інтернет-середовища, тобто внаслідок використання його ресурсів і в процесі комунікації з віртуальними агентами соціалізації, що зустрічаються людині у всесвітній глобальній мережі Інтернет (в першу чергу, в соціальних мережах, в процесі листування по e-mail, на форумах, в чатах, блогах, телеконференціях і on-line- іграх) [4, с. 48].

С.В. Бондаренко визначає процес соціалізації користувачів в кіберпросторі як освоєння користувачами технологій міжособистісної комунікації, соціальної навігації та правил поведінки в комп'ютерних мережах, а також соціальних норм, цінностей та рольових вимог, існуючих як в конкретних віртуальних мережевих спільнотах, так і в соціальній спільноті кіберпростору в цілому. Говорячи про соціалізацію стосовно соціальної спільноті кіберпростору в цілому, розуміється в першу чергу інструментальне знання, пов'язане з електронною грамотністю, навичками соціальної навігації в кіберпросторі і т. д. [5].

Тобто, процес кіберсоціалізації – це процес входження користувача в інформаційне суспільство шляхом адаптації та активного засвоєння ним кіберсоціального досвіду, ролей, норм, цінностей з подальшою їх інтеріоризацією для успішного функціонування у даному суспільстві [3, с. 123].

Кіберсоціалізація людини, з одного боку, є інноваційним феноменом, з іншого боку, вже давно стала фактичною реальністю нашого світу, невід'ємною частиною соціалізації сучасної особистості. Інтернет-середовище стає новим рівнем соціально-мережевої взаємодії сучасних людей практично різного віку в процесі їх кіберсоціалізації [3, с. 124].

Варто зазначити, що базовими цінностями у кіберпросторі є свобода слова, вільний доступ до інформації, плюралізм, свобода організацій, свобода зборів тощо.

Особливу увагу в процесі кіберсоціалізації людини слід приділяти розвитку вільної особистості, яка здатна робити вибір і нести за нього персональну відповідальність, поважати вибір і вчинки інших людей, вміти протиставляти зовнішньому тиску своє волевиявлення [3, с. 123].

Найбільшим феноменом всесвітньої павутини є утворення мережевих спільнот та соціальних мереж. Термін “Virtual Community” (віртуальне, або мережеве суспільство) розробив Г. Рейнгольд і дав йому наступне визначення: “Віртуальні співтовариства є соціальними об'єднаннями, які виростають з Мережі, коли група людей підтримує

відкрите обговорення достатньо довго і людяно, для того, щоб сформувати мережу особистих відносин у кіберпросторі” [6, с. 180].

Соціальні мережі стали популярним новим світом спілкування зі своїми законами і цінностями, де зібралися люди різного соціального рівня, віку, статі та віросповідання. Це новий рівень інтерактивного взаємозв'язку сучасних людей, зокрема молоді, де кожен зареєстрований користувач може знайти необхідну соціальну платформу для створення й розвитку свого віртуального “Я”.

Зростання соціальних мереж – глобальний культурний феномен. Сформувалося покоління, яке володіє новими ідентифікаційними параметрами і сприймає віртуальну реальність як реальне середовище проживання. Поява нового особливого середовища проживання людини вже призводить до змін сформованих в соціумі архетипів і форм соціальних взаємодій [6, с. 184].

Виступаючи особливим соціальним простором, соціальні мережі стали сферою, де трансформуються традиційні форми соціалізації і соціальних відносин, а спілкування стає можливим не у традиційному виді безпосереднього живого спілкування, а набуває рис простої комунікації [7].

Найактивнішими користувачами мережі є молодь. Під впливом Інтернету змінюється стиль життя молоді – змінюються структура дозвілля, звичні канали отримання інформації, характер міжособистісних взаємодій [8, с. 47].

Трансформація соціальної структури є причиною того, що молоді люди не переймають досвід старших поколінь. Як результат – різноманітні молодіжні спільноти, у тому числі і кіберкомунікаційні, формують кіберкультуру як альтернативну субкультуру, яка більш адекватно відображає нові реалії інформаційного суспільства [9, с. 706-707].

Серед найбільш поширених форм користувацького контенту є блоги (Livejournal, Twitter), сайти соціальних мереж (Facebook, Вконтакте), відеохостинги (Youtube) тощо. Так, наприклад, провідні українські Інтернет-видання чи портали новин (“Кореспондент.net”, “Українська правда”, “Тиждень.ua” та ін.) містять розділ блогів (як відомих людей, так і простих користувачів). Окрім того, все частішими стають звернення Інтернет-видань до соціальних мереж, відеохостингів, блогів, мікроблогів як до джерел інформації (публікації на персональних сторінках відомих людей у Facebook, відео на Youtube, публікації в Twitter тощо) [2, с. 370].

Соціальні медіа як інструмент патріотичного виховання використовуються в наступних аспектах. По-перше, створення віртуальних груп, які пропагують патріотизм в соціальних мережах (Facebook, Вконтакте тощо) [2, с. 370].

У соціальній мережі Facebook створено велику кількість патріотичних груп, учасники яких є громадянами України та представниками української діаспори. Серед них: “Патріоти України – Єднаймося”, “Патріоти України”, “Патріот України”, “Україна патріотична”, тощо. Одна з найчисельніших груп у Facebook є “1,000,000 people around the world in support of Ukraine's fight for freedom”.

Учасники цих груп активно залучаються до обговорення різних політичних, історичних, культурних та інших питань, відстоюють свої позиції, діляться досвідом, інформацією, думками, це свідчить про патріотизм та небайдужість громадян України, зокрема української молоді, а також представників діаспори до своєї Батьківщини. Чисельність груп і учасників в мережі зростає дуже швидко, що свідчить про активне залучення світового українства у єдине віртуальне українське суспільство, яке не має кордонів.

На сьогодні (листопад 2014 р.), в мережі зареєстровано 2715 спільнот (найчисленніша “Ми – патріоти України” – 434007 учасників) та 3707 відеозаписів, які пов’язані з патріотизмом та містять ключове слово пошуку “патріот”.

Проте у діяльності таких груп важлива їхня активність, адже у певних випадках, Інтернет-спільнота може бути цілком пасивною і не продукувати жодного медіа продукту [2, с. 371].

По-друге, не менш важливим є розміщення в соціальних мережах українських фільмів, музики, літературних творів, а також відео та фото, які розкривають тему патріотизму. Необхідно зауважити, що дотримання авторських прав є обов’язковою умовою завантаження такого медіа контенту.

По-третє, на сьогодні, активними користувачами соціальних мереж є відомі діячі зі сфери культури, політики, релігії, спорту тощо. Вони залучаються до процесу патріотичного виховання в контексті висвітлення цієї теми в соціальних мережах, блогах, форумах [2, с. 371].

Проблема націєтворення, національної ідентичності, національної пам’яті в останні роки стала предметом не тільки наукового кола, вона знайшла своє відображення в Інтернеті. Активно ця проблема обговорюється у соціальних мережах. У ці дискусії залучаються не лише українці, які проживають на території України, але і закордонні українці, що дає змогу об’єднати не лише громадянське суспільство, а й всіх етнічних українців в єдине електронне громадянське українське суспільство.

Епоха глобального інформаційного суспільства – це подолання розриву у відстані. Інтернет, зокрема соціальні мережі, стали одним з найбільш актуальних засобів формування історичного світогляду, патріотичного виховання молоді. Політика пам’яті, що проводиться на Інтернет-порталах безпосередньо впливає на формування національної свідомості громадян України, особливо молоді. Саме завдяки Інтернету впроваджуються масові історичні наративи, які впливають на формування національної пам’яті світового українства.

За допомогою Інтернету забезпечується можливість вільного доступу користувачів до надбань української діаспори. Протягом вже більше ніж 125 років українська еміграція в різних країнах світу, прагнучи зберегти національну і культурну ідентичність, видавала й видає велику кількість книжкових, періодичних та неперіодичних видань. Це великий шар інформації, який з об’єктивних і суб’єктивних причин залишається невідомим не лише широкій громадськості, але й науковцям. З огляду на зазначене, Інститут журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету (Запоріжжя) за підтримки ентузіастів та людей доброї волі ініціює створення електронної бібліотеки української діаспори “Diasporiana” (DIASPORIANA.ORG.UA) [10].

Одним з найбільших інформаційних ресурсів української діаспори є медіа-портал VIDIA (Media Portal of Ukrainian Diaspora) – видання, цитоване провідними ЗМІ в Україні, яке висвітлює життя діаспори та головні українські новини. Медіа-портал представлений у таких соціальних мережах як Facebook, Однокласники, Вконтакте, Twitter, Google+. На сторінках медіа-порталу висвітлені найактуальніші проблеми і питання у політичній, культурній та інших сферах життя української діаспори та її залучення у політичне, економічне та культурне життя України [11].

У соціальній мережі Facebook створено велику кількість груп, учасники яких є представниками української діаспори та громадянами України: “Українці за кордоном”, “Усі Українці планети “Земля”, “Українська діаспора: учора, сьогодні, завтра” та ін. У

цих групах активно обговорюються актуальні питання внутрішньої та зовнішньої політики, національної пам'яті, тощо.

Активною й чисельною групою є “Українці в Канаді (Ukrainians in Canada)”, до якої входять близько 3 тис. учасників. Вони надають важливу інформацію: адреси, телефони, сайти найбільших та найпотужніших організацій української діаспори в Канаді, зокрема таких як “Суспільна служба українців Канади” (<http://www.ucss.info>), “Конгрес українців Канади” (<http://www.ucc.ca>), “Конгрес українців Канади – відділ Торонто” (<http://www.ucctoronto.ca>), “Міжнародна організація українських громадян “Четверта хвиля”” (<http://www.4thwave.org/index.php>), “Світова федерація українських жіночих організацій” (<http://wfuwo.org>), “Ліга українців Канади” (<http://www.lucorg.com/>), “Організація української молоді для патріотичного, всебічного самовиховання “Пласт Канада”” (<http://www.plast.ca>), “Українсько-канадський дослідно-документаційний Центр” (<http://www.ucrdc.org>), “Спілка української молоді в Канаді” (<http://www.cym.org/ca>).

Варто зазначити, що у мережі Facebook існує велика кількість груп, проектів закордонних українців із майже кожної країни світу, де вони проживають: “Українці в Італії”, “Українці Андорри”, “Українці Каліфорнії”, “Українці у Франції”, “Українці Нью-Йорку”, “Українці в Кувейті”, “Українці в Польщі” та ін. Учасники цих груп активно залучаються до обговорення різних політичних, історичних, культурних та інших питань, відстоюють свої позиції, діляться досвідом, інформацією, думками, це свідчить про небайдужість представників української діаспори до своєї Батьківщини. Чисельність груп і учасників в мережі зростає дуже швидко, що свідчить про активне залучення світового українства у єдине віртуальне українське суспільство, яке не має кордонів.

Зміцнення та розширення комунікативних зв'язків з українською діаспорою є не тільки певним обов'язком України як історичної Батьківщини всіх зарубіжних українців, а й має на меті збереження національної пам'яті представниками української діаспори, що є запорукою єдності і патріотизму.

Політичні конфлікти довкола питань національної пам'яті, національної ідентичності у мережі досить часто набувають форм палких дебатів. Особливо це стосується подій останнього року, а також пам'яті про Другу світову війну та радянський соціалізм (комунізм).

Зберегти пам'ять, зокрема і завдяки проектам “Війни”, є транснаціональним прагненням, над якими співпрацюють університети Кембриджа, Гельсінкі, Тарту, Гронінгена і Бергена. Вони уважно вивчають “війни пам'яті” у Східній Європі з різних поглядів, зокрема і щодо України.

Команда Бергена фокусується на рисах цифрового середовища медіа у процесі реалізації проекту під назвою “Цифрові війни: Цифрові діаспори і мови пам'яті”, де досліджуються світи українських та російських соціальних медіа, чії користувачі знайшли себе у світі цифрових воєн. Проект Берген фокусується на веб-опосередкованій пам'яті, особливо в цьому регіоні, вивчення якого потребує вишуканого розуміння “травм оповідей” і посттравматичних ідентичностей [1, с. 171-172].

Інтернет кардинально змінює можливість пам'яті подорожувати між поколіннями та громадами, й саме тому цифрові медіа мають визначальне значення для культури пам'яті в Україні, де минуле живе як сьогодення й активно в нього вторгається, про що засвідчили трагічні події 2014 року. Отже, не дивно, що цифрові громади швидко стають політизованими. Мова пам'яті – он-лайн – це саме та мова, що розгортається в “діаспорі” або у транснаціональній “публічній сфері” глобального українства, де певні

національні ідентичності розмиваються, а їх наративи пам'яті переплітаються та об'єднуються у Цифрову діаспору, де політичні опоненти обмінюються думками, репліками однією мовою, не знаючи один одного “в лице” (офф-лайн), і зокрема з точок зору мовної, географічної, політичної ідентичності один одного тощо [1, с. 173].

Висновки.

В епоху формування глобального інформаційного суспільства інформація набула характеристики культурного феномену [12]. За допомогою соціальних мереж громадянами України, зокрема молоддю, та представниками української діаспори організовуються широкомасштабні міжнародно-інформаційні кампанії з багатьох питань щодо збереження національної пам'яті, національної ідентичності, національної єдності.

Формується “Електронна (віртуальна) українська спільнота” (electronic homeland) – це не тільки ті, хто проживає на території України, а й українська діаспора та кожна людина, яка ідентифікує себе українцем.

“Українець” у вимірах глобального інформаційного суспільства – це не лише титульний етнос, що дав назву країні, державі та її символам. Це і якісно нова політична спільнота – глобальна українська нація, яка формується не лише завдяки зусиллям держави Україна, її громадян та діаспори, а й завдяки можливостям новітніх політико-комунікативних мережевих технологій. Йдеться, зокрема, про націєтворчі можливості соціальних медіа типу Facebook, Twitter тощо.

Використана література

1. Rutten E. Web Wars: Digital Diasporas and the Language of Memory (An Announcement of the HERA Research Project, University of Bergen) Digital Icons: Studies in Russian, Eurasian and Central European New Media, No 4. – 2010. – P.171-176.
2. Козаченко О.О. Соціальні медіа як інструмент патріотичного виховання : матер. міжнар. наук.-практ. конф. [“Соціальний розвиток України та патріотичне виховання громадян”]. – Запоріжжя, 2012 – С. 369-371.
3. Сергієнко Н.Е. Соціалізація в Інтернет-середовищі // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2013. – Вип. 13 – С.116–126.
4. Плешаков В.А. Виртуальная социализация как современный аспект квазисоциализации личности : сб. науч. статей [“Проблемы педагогического образования”] ; под ред. В.А. Слестёнина, Е.А. Левановой. – М. : МПГУ-МОСПИ, 2005. – Вып. 21. – С. 48-49.
5. Бондаренко С.В. Модель социализации пользователей в киберпространстве. – Режим доступа : [//www.banderus2.narod.ru/101171.html](http://www.banderus2.narod.ru/101171.html)
6. Данько Ю.А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси // Сучасне суспільство. – 2012. – Вип. 2. – С.179-184.
7. Гуменюк Л.Й. Кіберсоціалізація молоді в умовах реального та віртуального світу. – Режим доступу : [//www.sht.odessa.ua/docs/Articles/Gumenyuk.pdf](http://www.sht.odessa.ua/docs/Articles/Gumenyuk.pdf)
8. Кудашкіна О.З. Аналіз позитивного і негативного впливу кіберпростору на студентську молодь // Соціальна педагогіка : теорія та практика. – 2012 – Вип. № 3. – С. 47-53.
9. Прохоренко Е.Я. Субкультура молодежных сообществ – как способ социализации // Социология и политические науки. – 2007. – Вып. № 6. – С. 705-711.
10. Електронна бібліотека “Diasporiana”. – Режим доступу : [//www.diasporiana.org.ua](http://www.diasporiana.org.ua)
11. Медіа-портал української діаспори VIDIA. – Режим доступу : [//www.vidia.org/about](http://www.vidia.org/about)
12. Ожеван М.А. Українська національна ідея та культурополітика наздоганяючої модернізації. – Режим доступу : [//www.ji.lviv.ua/n18texts/ozevan.htm](http://www.ji.lviv.ua/n18texts/ozevan.htm)

~~~~~ * * * ~~~~~